

STANOWISKO RADY OCHRONY PRACY

w sprawie ochrony pracy i warunków zatrudnienia osób z niepełnosprawnością

Rada Ochrony Pracy na posiedzeniu 21 stycznia 2014 r. omawiała problematykę związaną z zatrudnieniem i ochroną pracy osób z niepełnosprawnością. Podstawę dyskusji stanowiły materiały przygotowane przez: Państwową Inspekcję Pracy, Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych oraz Centralny Instytut Ochrony Pracy - Państwowy Instytut Badawczy.

Z danych GUS wynika, że populacja osób niepełnosprawnych prawnie (w wieku 16 lat i więcej) zmniejszyła się w latach 1997 - 2012 z 4,6 mln do 3,4 mln. W latach 2008-2009 zmniejszyła się również o 150 tys. liczba osób z niepełnosprawnością w wieku produkcyjnym, która w latach 2010-2012 utrzymywała się już na wyrównanym poziomie ok. 2 mln.

Z przedstawionych Radzie informacji wynika, że w ciągu ostatnich lat sytuacja osób z niepełnosprawnością na rynku pracy poprawia się. Od 2007 r. zauważalny jest wzrost współczynnika aktywności zawodowej i wskaźnika zatrudnienia osób z niepełnosprawnością. W 2008 r. współczynnik aktywności zawodowej osób z niepełnosprawnością w wieku produkcyjnym wynosił 23,9%, a w 2012 r. wzrósł do 27,5%. Natomiast wskaźnik zatrudnienia tych osób wynosił 20,9% w 2008 r. i wzrósł do 23% w 2012 r. Stopa bezrobocia osób z niepełnosprawnością w wieku produkcyjnym była jednak nadal wyższa niż w populacji ogólnej i wynosiła: 17,3% w 2008 r. oraz 16,2% w 2012 r. Pomimo poprawy, sytuacja osób z niepełnosprawnością na polskim rynku pracy nadal pozostaje trudna i odbiega od średniej dla państw członkowskich Unii Europejskiej.

W latach 2008 - 2012 wzrosła liczba zatrudnionych osób z niepełnosprawnością, zarejestrowanych w Systemie Obsługi Dofinansowań i Refundacji Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych (SODiR). Wzrost ten dotyczył zatrudnienia osób z niepełnosprawnością zarówno na otwartym jak i chronionym rynku pracy.

Zatrudnienie na chronionym rynku pracy odbywa się przede wszystkim przez zakłady pracy chronionej, które pozostają głównymi beneficjentami systemu wspierania pracy osób z niepełnosprawnością. Udział pracowników zakładów pracy chronionej w stosunku do ogółu pracowników z niepełnosprawnością, zarejestrowanych w SODiR co prawda zmniejsza się, ale nadal jest wysoki i w grudniu 2012 r. wynosił 67,1%. Jednocześnie w tym samym okresie następował wzrost odsetka osób z niepełnosprawnością zatrudnianych na otwartym rynku pracy (z 19,3% w 2009 r. do 32,9% w 2012 r.). Według analiz PFRON, ten wyraźny wzrost zainteresowania pracodawców zatrudnianiem pracowników z niepełnosprawnością na otwartym rynku wynikał z pojawienia się nowych instrumentów wsparcia, jakie mogą oni otrzymywać na mocy nowelizacji ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (z dnia 27 sierpnia 1997 r., Dz.U. z 2011 r. Nr 127, poz. 721, z późn. zm.).

Poziom aktywności zawodowej i wskaźnik zatrudnienia wzrasta w grupie osób z niepełnosprawnością posiadających wykształcenie wyższe (odsetek ten wynosił 25,1% w 2008 r. i 29,3% w 2012 r.). Niski natomiast jest wskaźnik zatrudnienia osób z niepełnosprawnością o wykształceniu gimnazjalnym i niższym. Obniżył się on z 7,3% w 2008 r. do 6,1%, w 2012 r.

Podkreślić jednak należy, że pomimo poprawy sytuacji na rynku pracy osób z niepełnosprawnością w wieku produkcyjnym, większość z nich wciąż pozostaje poza rynkiem pracy. W 2012 r. biernych zawodowo było prawie 72% osób z niepełnosprawnością w wieku produkcyjnym, w tym dla 57,6% głównym źródłem utrzymania była renta z tytułu niezdolności do pracy.

W dyskusji podczas posiedzenia Rady Ochrony Pracy zwrócono uwagę na fakt, że aktywność zawodowa i zatrudnienie osób z niepełnosprawnością są bardzo ważne dla ich dobrostanu psychicznego i fizycznego. Podkreślano także, że są to pracownicy wyjątkowo lojalni, a odpowiedni dobór rodzaju pracy i dostosowanie stanowiska pracy do możliwości czyni ich pracę efektywną.

Rosnący wskaźnik aktywności zawodowej osób z niepełnosprawnością świadczy o tym, że dobrze działają instrumenty wspierające rynek pracy, jednak osiągnięcie poziomu zatrudnienia odpowiadającego średniej w krajach UE wymagać będzie nadal intensywnych działań skierowanych tak do pracodawców, jak i pracowników. Jednocześnie, wobec przewidywanego większego zapotrzebowania na pracowników w najbliższych 5-10 latach, mogą wzrosnąć także szanse zatrudnienia dla osób z niepełnosprawnością. Służyć temu może także wykorzystanie wyników prac badawczo-rozwojowych w likwidacji barier na rynku pracy oraz dostosowywaniu środowiska i stanowisk pracy do potrzeb osób z niepełnosprawnością, czego przykładem może być m.in. realizowany przez PFRON (we współpracy z CIOP-PIB) projekt dotyczący ramowych wytycznych dostosowania obiektów, pomieszczeń i stanowisk pracy do możliwości osób z niepełnosprawnością.

Istotną rolę w ochronie pracy osób z niepełnosprawnością spełniają wnioski i zalecenia z kontroli, zarówno ustawowych, jak i wynikających ze skarg, które prowadzone są przez Państwową Inspekcję Pracy w zakładach pracy chronionej i na rynku otwartym, (w 2013 r. było ich ok. 2 tys.). Podkreślić należy również pozytywne efekty kontroli prowadzonych przez PIP wspólne z PFRON. W ich trakcie często okazuje się, że przyczyną trudności w organizacji pracy osób z niepełnosprawnością jest po prostu niespełnienie ogólnych, standardowych przepisów bhp.

Na podstawie przedstawionych materiałów i dyskusji na posiedzeniu, Rada Ochrony Pracy zaleca dla poprawy sytuacji na rynku pracy osób z niepełnosprawnością następujące działania:

1. Podejmowanie wczesnej profilaktyki niepełnosprawności i skutecznej rehabilitacji osób z niepełnosprawnością, co decyduje o ich aktywizacji i zatrudnieniu na otwartym rynku pracy.
2. Dalsze doskonalenie systemu orzekania o niepełnosprawności w kierunku jego ukierunkowania na ocenę zdolności do pracy, ze zwróceniem uwagi przede wszystkim na potencjał zawodowy i społeczny decydujący o możliwościach osób z niepełnosprawnością, zamiast na przeciwwskazania do podejmowania aktywności na rynku pracy.
3. Ujednolicenie kryteriów oceny zdolności do określonych prac oraz dostosowania stanowisk i organizacji pracy do tak określonych możliwości osób z niepełnosprawnością oraz ich wdrożenie w systemie referencyjnym dla ośrodków regionalnych.
4. Poprawa efektywności funkcjonowania zakładów aktywności zawodowej we wspieraniu zatrudniania osób z niepełnosprawnością na otwartym rynku pracy
5. Ograniczanie w systemie kształcenia sytuacji, kiedy dzieci z niepełnosprawnością kierowane są zbyt często do szkół ukierunkowanych na kształcenie osób z niepełnosprawnością, co utrudnia im później uzyskanie poziomu wykształcenia pożądanego na rynku pracy.
6. Kontynuowanie kontroli PIP i PFRON, zarówno w zakładach pracy chronionej, jak i działających na otwartym rynku w celu zapewnienia odpowiednich warunków pracy osób z niepełnosprawnością.
7. Dalszą współpracę pracodawców i organizacji, zajmujących się problemami osób z niepełnosprawnością w celu szerszego wykorzystywania dobrych praktyk dla tworzenia stanowisk i środowiska pracy dostosowywanych do możliwości osób z niepełnosprawnością.

PRZEWODNICZĄCA
Rady Ochrony Pracy

Poseł Izabela Katarzyna Mrzygłocka

Warszawa, 18 lutego 2014 r.